

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Стратегія успішного розвитку національних економічних систем країн-лідерів останніми роками тісно пов'язана з лідерством у дослідженнях і розробках, появою нових знань, розвитком високотехнологічного виробництва і створенням масових інноваційних продуктів.

Розвиток інноваційного потенціалу – це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а й засіб забезпечення безпеки та суверенітету країни, її конкурентоспроможності у сучасному світі [1].

У доповіді «Глобальний інноваційний індекс (ГІІ) 2020», презентація якого відбулася на початку вересня в Женеві, Швейцарія, наводиться найбільш актуальний глобальний рейтинг країн за рівнем інноваційної активності. ГІІ, який в цьому році виходить вже втринадцяте, допомагає особам, відповідальним за розробку політики, краще розуміти механізми стимулювання інноваційної діяльності в інтересах досягнення національних цілей соціально-економічного розвитку. На тлі економічної нестабільності, викликані пандемією COVID-19, у виданні 2020 р. розглядається питання про те, хто буде фінансувати інновації.

Лідерами інноваційного рейтингу як і раніше є Швейцарія, Швеція та США. Вперше в першу десятку увійшла Республіка Корея (10 місце). Єдиною країною із середнім рівнем доходу в групі провідних 30 економік ГІІ, як і раніше, є Китай (14 місце), а в число провідних 35 країн в цьому році вперше увійшли Об'єднані Арабські Емірати (34 місце). Також вперше в число провідних 50 країн увійшли Індія (48 місце) і Філіппіни (50 місце). Слід зазначити стабільне зростання рейтингу Філіппін, який з 2014 р. збільшився на 50 позицій.

За останні сім років найбільшого прогресу з точки зору місця в рейтингу домоглися Китай, Філіппіни, Індія і В'єтнам. Україна посідає 45-те місце серед 131 економіки, представленої у ГІІ-2020.

Глобальний індекс інновацій (ГІІ) класифікує світові економіки за їхніми інноваційними можливостями. Складаючись із приблизно 80 показників, згрупованих у вхідні та вихідні результати інновацій, ГІІ спрямована на охоплення багатовимірних аспектів інновацій.

Цього року Україна посідає 71-е місце за інноваційними вкладеннями, що перевищує показник минулого року. Україна також посідає 2 місце серед 29 країн з рівнем доходу нижче середнього.

При складанні рейтингу, в який включена 131 держава, враховуються десятки параметрів - від кількості патентних заявок до обсягу витрат на наукові дослідження і освіту. Економіка України посідає лише 30 місце серед 39 країн Європи [3].

У групі країн з рівнем доходу нижче середнього Україна має високі показники у шести із семи основних індексів ГІІ: установи, людський капітал та дослідження, інфраструктура, вдосконалення бізнесу, результати знань та технологій та креативні результати. У порівнянні з економіками інших європейських країн Україна показує нижчі результати по всіх семи показниках ГІІ.

Проте Україна має найкращі результати в галузі знань та технологій, а найгірший результат – у позиції «вдосконалення ринку» [3].

Із 25 країн, показники яких в області інновацій краще, ніж можна було б припустити, виходячи з їх поточного рівня розвитку, вісім знаходяться в регіоні Африки на південь від Сахари. Примітно, що в цю групу динамічних новаторів вже 10 років поспіль входять Індія, Кенія, Молдова та В'єтнам.

Новатори по всьому світу постійно стикаються з проблемою доступу до стійких джерел фінансування, а через поточну пандемію COVID-19 ця задача стала ще складнішою. Фінансування грає важливу роль на кожному етапі інноваційного циклу: від створення концепції продукту, послуги або технології до комерціалізації і наступних етапів.

Для того, щоб оцінити вплив викликані COVID-19 кризи на інновації, потрібно спочатку проаналізувати умови, в яких вона почалася. У ГІІ-2019 містився вельми оптимістичний прогноз з приводу глобальної ситуації в області інновацій.

В останні десять років середні витрати на інновації у світі росли швидше, ніж глобальна економіка, яка не повною мірою відновилася після глобальної фінансової кризи 2009 г. При цьому рекордних показників досягли обсяги венчурного капіталу і з кожним роком збільшувалася кількість заявок на права інтелектуальної власності. Крім того, по всьому світу спостерігається формування твердої політичної рішучості сприяти інноваціям в інтересах досягнення національних цілей в галузі соціально-економічного розвитку. Глобальний інноваційний ландшафт бурхливо розвивався. Потім світ потрясла криза, викликана COVID-19.

Економічна література говорить про те, що криза, пов'язана з COVID-19, надасть сильний негативний вплив на інновації. У минулому за пандеміями приходили тривалі періоди зниження інвестицій в інноваційну діяльність. Як і в разі минулих економічних спадів, таких як глобальна фінансова криза 2009 р., у 2020 році, швидше за все, знизяться витрати на НДДКР і інші види інноваційної діяльності.

Однак вплив кризи на інновації буде залежати від стратегій відновлення, а також від політики й практики у сфері бізнесу та інновацій. Минулі кризи по-різному впливали на різні галузі й країни, причому в деяких рівень інноваційної діяльності підвищувався. Сьогодні це знову можливо. Дійсно, пандемія вже стала каталізатором інновацій, зокрема, в секторі охорони здоров'я, де вкладаються безпрецедентні кошти в розробку вакцини та інших видів лікування і діагностики COVID.

Завдяки безперервній цифровізації, сектор ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) і ПО, швидше за все, збережуть свій рівень прибутку і темпи зростання НДДКР. На тлі гоніння в області розробки ефективних засобів лікування COVID фармацевтичні та біотехнологічні компанії також, ймовірно, будуть впевнено розвиватися в поточних умовах. Такий же прогноз можна зробити й для сектора альтернативної енергетики.

Оптимісти зберігають надію на те, що ці наукоємні сектори дозволять уникнути різкого зниження обсягу НДДКР в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Найбільш сильні наслідки закриття економіки, викликаного COVID-19, відчуються в таких галузях, як продаж побутових товарів (роздрібна та гуртова), подорожі та відпочинок (включаючи ресторани) і творчі сектори (включаючи роботу концертних залів і артистів). Однак ці галузі в принципі не належить до числа тих, на які припадає істотна частка витрат на інновації.

Як показують попередні дані, висхідне уникнення ризику обмежує доступ молодих фірм до капіталу. Дійсно, обсяг доступного венчурного капіталу і фінансування інновацій з інших джерел, ймовірно, скоротиться, особливо в разі фірм з більш тривалими дослідними циклами. Є ризик того, що таке зниження негативно вплине на розробку великих проривних інновацій в майбутньому.

Водночас ключові економіки з високим рівнем доходу (такі як США) і гінкі перехідні економіки (такі як Китай), є центрами тяжіння для венчурного капіталу і, швидше за все, відновляться швидко. Як і раніше, існує сильна потреба в інноваціях і прагнення вкласти капітал з метою отримання прибутку.

Більшість держав з високим і середнім рівнем доходу приймають пакети екстрених заходів з метою пом'якшення впливу режиму ізоляції та загрози рецесії, що має допомогти в запобіганні негативних наслідків для національних економік в короткостроковій і середньостроковій перспективі. Нині, за оцінками, на ці цілі виділено 9 трлн дол. США.

Декілька країн (в основному європейських) створили спеціальні фонди для підтримки стартапів. Наприклад, Франція виділила 80 млн євро на задоволення потреби у фінансуванні інновацій, яку відчують стартапи. Аналогічним чином, у Швейцарії стартапам, які зіткнулися з фінансовими проблемами через пандемію, були надані займи на суму 154 млн шв. франків.

Після того, як гірші наслідки режиму ізоляції будуть усунені, урядам буде вкрай важливо прийняти далекоглядні стратегії в області інновацій, навіть якщо державний борг буде збільшуватися. Якщо не буде подолана тенденція до зниження витрат на інновації, то можливості для довгострокового зростання скоротяться. В Україні існує Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 рок, але вона не передбачає виклики сьогодення, адже була створена ще у 2019 році [2]. Сьогодні світ змінився, і потрібно щонайшвидше переорієнтуватися до нових запитів економічного та соціального життя. У період після глобальної економічної кризи 2009 р. уряди проводили подібну політику стимулювання росту, яка охоплювала заходи щодо сприяння інноваціям і фінансуванню інновацій, і в підсумку це тільки зміцнило економіку. Деякі країни вже переорієнтуються з стримування на відновлення. США і Китай, наприклад, розглядають можливість інвестування додаткових великих коштів в стимулювання будівництва інфраструктури й розвитку інновацій. Після того, як будуть запобігати гіршим наслідкам режиму ізоляції, урядам буде вкрай важливо прийняти далекоглядні стратегії в області інновацій, навіть якщо державний борг буде збільшуватися.

У наступний період ключову роль гратимуть політичні заходи, які стимулюють інвестиції, дозволяють знаходити джерела зростання в майбутньому і сприяти досягненню довгострокових цілей. Крім того, оскільки економічний вплив пандемії на різні сектори та країни буде нерівномірним, зросте роль прийняття політичних рішень на доказовій основі, через те, що це дозволить забезпечити більш глибоке розуміння подібних наслідків.

Література:

1. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року. Проект. <https://www.businesslaw.org.ua/strategiya-innovaciinogo-rozvtuku-ukrainy/> (дата звернення 01.04.2021).
2. Розпорядження Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10 липня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення 01.04.2021).
3. Global Innovation Index 2020: Ukraine. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020/ua.pdf. (the date of application: 10.03.2021)